

מעקב פסיקה

[תי"צ \(תי"א\) 1756-09 יונתן שליידר נ' חברת חשמל לישראל בע"מ \(פורסם בנבו, 20.02.19\), ערכאה: בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, מפי השופט רחמים כהן:](#)

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, מפי השופט רחמים כהן, קיבל את בקשת המשיבה להורות לתובע המייצג להגיש כתב תביעה מתוקן, כך שיכלול רק את עילות התביעה שנבחנו ואושרו על ידי בית המשפט בערעור על ההחלטה לאשר ניהולה של התובענה כייצוגית ובדיון הנוסף שנסוב על החלטה זו.

הבקשה לאישור התובענה כייצוגית הוגשה בגין הטענה כי המשיבה, חברת החשמל, גבתה וגובה תשלומים בלתי חוקיים מן המבקש ומחברי הקבוצה, כחלק יחסי ממחיר החשמל המסופק על ידה לצרכנייה. לטענת המבקשים, המשיבה מסרה נתונים מטעים לגוף אשר אמון על קביעת תעריף החשמל בישראל, וכתוצאה מכך, מחיר החשמל, אותו משלמים צרכני החשמל דרך חשבון החשמל, היה גבוה מהנדרש ובלתי חוקי בחלקו. לטענתם, גביית-יתר זו שימשה את המשיבה כדי לממן לעובדיה משכורות גבוהות וחריגות, עליהן דיווחה כאילו הן חוקיות, אך למעשה הן חורגות באופן משמעותי מהשכר שאושר כדין ועלותן המצטברת ב-7 השנים האחרונות נמדדת בכ- 3.5-5 מיליארד ש"ח. בנוסף, כפי שפרסמה המשיבה בדו"ח מיום 06.08.09, התגלתה טעות אקטוארית בהפרשות לפנסיה, ונמצא כי נרשמו הפרשות עודפות ומוטעות שהביאו לגביה ביתר מן הציבור של כ- 6 מיליארד ש"ח. לטענת המבקשים, "טעות" זו הייתה ידועה למשיבה במשך שנים. נוסף על כך, העלויות העודפות, שנדרשו כדי לכסות על ההפרשות השגויות, כמו גם הוצאות המימון החורג וכן הוצאות תיקון הטעות – הושתו כולן על ציבור הצרכנים של המשיבה. בדרך זו, לשיטת המבקשים, התעשרה המשיבה שלא כדין על-חשבון ציבור הצרכנים, ולפיכך התבקשה השבת הכספים שנגבו בגביית-יתר.¹ עילות התביעה עליהן נסובה בקשת האישור לאישור התובענה כייצוגית הן הטעיה, ניצול מעמד לרעה של המשיבה שהינה מונופולין בתחום אספקת החשמל, עשיית עושר ולא במשפט, ותרמית.² למעשה, בהחלטה בה עסקינן, מבקשת הנתבעת למחוק את כל העילות למעט האחת שאושרה בבית המשפט העליון, והיא עילת עשיית עושר ולא במשפט.

בהחלטת בית המשפט המחוזי מיום 17.03.14, במסגרתה אושרה ניהולה של התובענה כייצוגית,³ נידונו לאורכן ולרוחבן עילות הטעיה הצרכנית ועשיית עושר ולא במשפט. באשר לעילת הטעיה הצרכנית, ציין תחילה בית המשפט כי אמנם למשיבה אין סמכות לקבוע את מחירי החשמל, אלא סמכות זו נתונה לרשות החשמל, אך האחרונה מתבססת בקביעת התעריף על נתונים שאותם מעבירה אליה המשיבה. מכאן, צומחת חובתה של המשיבה, למסור לרשות נתוני אמת, בזמן אמת, תוך זה שהיא יודעת כי על בסיס נתונים אלה ייקבע התעריף לצרכן. בהחלטה מיום 17.3.14 נקבע כי קיימת אפשרות סבירה שהמבקשים יצליחו להוכיח בתביעתם העיקרית את יסודות עילת הטעיה כך שהמשיבה מטעה את הצרכנים במעשה ובמחדל. במעשה, מאחר שהמשיבה בחנה באופן מדוקדק אילו דיווחים יועברו לחברת החשמל ואילו לא יועברו כדי שלא ייגרעו מהתעריף, ובמחדל מאחר שהמשיבה לא גילתה את דבר ההתדיינויות וממצאי הבדיקה של הממונה על השכר בדבר חריגות לכאורה בשכר שמשלמת לעובדיה. באשר לעשיית עושר ולא במשפט, נקבע כי זכותם של המבקשים וחברי הקבוצה היא לתעריף המשקף את עלות הייצור, ההולכה והאספקה של החשמל לבתייהם כמתחייב בחוק משק החשמל.⁴ כמו כן, נקבע כי למשיבה לא הייתה הסמכה לגבות תעריף חשמל שמבוסס על חריגות שכר שלא אושרו כדין ושגרמו לכך

¹ [בקשת האישור לאישור התובענה כייצוגית.](#)

² [סעיף ה' לבקשת האישור לאישור התובענה כייצוגית.](#)

³ [תצ \(תי"א\) 1756-09 יונתן שליידר נ' חברת חשמל לישראל בע"מ, \(פורסם בנבו, 17.04.13\).](#)

⁴ [חוק משק החשמל, תשנ"ו-1996.](#)

שתעריך החשמל היה גבוה מהנדרש. אשר על כן, המשיבה התעשרה שלא כדין, וקיימת אפשרות סבירה לכך שיוכח כי טובת ההנאה נצמחה על חשבון מי שביקשו לצרוך חשמל, בתקופה הרלבנטית בה התעריך הנקבע התבסס כולו על נתונים שיש בהם חשש מעבר לסביר, כי הם מבוססים על חריגות שכר וכן על בסיס הטעות האקטוארית אשר התגלתה בשנת 2009. באשר לשאר העילות, הסתמכה השופטת פלפל על עניין עמוסי,⁵ בקביעתה כי כאשר מתבקש סעד זהה המבוסס על כמה עילות חלופיות כנעשה במקרה דנן, די בקביעה שקיימת אפשרות סבירה להכרעה לטובת הקבוצה התובעת בעילה אחת, ואין צורך בבחינת סיכויי התביעה להתקבל ביתר העילות.

המשיבה הגישה ערעור לבית המשפט העליון על החלטה זו.⁶ יש לציין כי היועץ המשפטי לממשלה ביקש להתייצב בערעור וטען כי דינה של בקשת הערעור להתקבל.⁷ בית המשפט העליון פסל את עילת הטעיה, בהתאם להלכת בקר,⁸ שקבעה כי כאשר ידוע שפעולה מסוימת אינה כדין חובת הגילוי מתייתרת ואת מקומה תופסת החובה לנהוג כדין, כך שיש לתקוף פעולה זו לפי הדין האוסר על הפעולה ולא על פי עילה עקיפה של הטעיה. ניכר כי אף אם חברת החשמל הייתה מגלה על דבר הכללתן של חריגות שכר בדו"חות הכספיים, לא היה בכך כדי להכשיר את המעשה בדיעבד, ועל כן עילת הטעיה היא לא העילה המתאימה לבירור הטענה. בניגוד לכך, הותיר בית המשפט העליון על כנה את החלטת בית המשפט המחוזי באשר לעילת עשיית עושר ולא במשפט. בדומה לנעשה במחוזי, לא דן בית המשפט העליון בעילות האחרות בתובענה. על רקע החלטה זו של בית המשפט העליון, הוגשו שלוש בקשות לדיון נוסף על פסק הדין.⁹ בית המשפט העליון החליט לדחות את הבקשה לקיום דיון נוסף בנימוק כי רשות לדיון נוסף תינתן רק במקרים נדירים שבהם נפסקה הלכה העומדת בסתירה להלכה קודמת של בית המשפט העליון, או שמפאת חשיבותה, קשיותה או חידושה, ראוי לקיים בה דיון נוסף.¹⁰

בהתאם להחלטות בבית המשפט המחוזי והעליון, הגישה המשיבה בקשה להורות לתובע המייצג להגיש כתב תביעה מתוקן שיכלול רק את עילת עשיית עושר ולא במשפט. עיון בפסק הדין בערעור ובהחלטה בדיון הנוסף מעלה כי העילה היחידה שנידונה ואושרה היא העילה של עשיית עושר ולא במשפט ולא העילות האחרות שאושרו ב"דרך אגב" בהחלטה לאשר ניהולה של התובענה כייצוגית. כאמור מעלה, בהחלטת בית המשפט המחוזי בבואו לאשר את עילות התובענה, נסמכה השופטת פלפל על דבריו של כבוד השופט ריבלין בעניין עמוסי. אלו היו בבחינת "דעת יחיד" והושארו בצריך עיון.¹¹ בהתאם להחלטתו של השופט כהן מיום 20.02.19, בשורה של פסקי דין, שניתנו לאחר עניין עמוסי, בית המשפט העליון קבע כי ההלכה כיום היא שבית המשפט נדרש להיכנס לעובי הקורה ולבחון את התובענה לגופה, אם זו מגלה עילה טובה ואם יש סיכוי סביר להכרעה לטובת התובעים, זאת

⁵ רע"א 2128/09 הפניקס חברה לביטוח בע"מ נ' רחמים עמוסי. פסי' 17 לפסק דינו של המשנה לנשיא (בדימו', כתוארו דאז) א' ריבלין, (פורסם בנבו, 05.07.09) (להלן: "עניין עמוסי").

⁶ רע"א 3456/13 חברת חשמל לישראל בע"מ נ' יונתן שליידר (פורסם בנבו, 29.08.17).

⁷ ביום 11.08.13 הודיע היועץ המשפטי לממשלה על התייצבותו בהליך, מכוח סמכותו לפי ס' 1 לפקודת סדרי הדין (התייצבות היועץ המשפטי לממשלה) [נוסח חדש]. עמדתו הייתה כי אין נושא תעריך החשמל – העומד ביסודה של תביעת המשיבים – מתאים להידון במסגרת תובענה ייצוגית, אלא בהליך מנהלי בלבד.

⁸ ע"א 2505/06 ענת בקר נ' סלקום ישראל בע"מ (פורסם בנבו, 09.12.08) (להלן: "עניין בקר"). ערעור על החלטת בית משפט המחוזי שדחה את בקשת האישור של התובענה כייצוגית וסילק את התביעה על הסף. התיק הוחזר לבית המשפט המחוזי שידון מחדש משום שאחת העילות לא נדונה והוכרעה כך שאין זה מאפשר סילוק הבקשה על הסף. פסילת עילת הטעיה בעניינו נסמכה על ההלכה המצוינת בפסקה 14 לפסק דינו של המשנה לנשיאה (כתוארו דאז) ריבלין: "...מקום שבו לא היה בגילוי כדי להכשיר פעולה מסוימת, לא ניתן לומר כי קמה עילה של הטעיה".

⁹ דנ"א 7161/17 תומר שני נ' יונתן שליידר (פורסם בנבו, 04.02.18) (להלן: "הדיון הנוסף").

¹⁰ ס' 30(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984.

¹¹ רע"א 7142/15 פמה סוכניות בע"מ נ' משה רון (פורסם בנבו, 24.01.16). פסקה 2 לפסק דינה של השופטת חיות.

בכדי להשתכנע כי קיימת לכאורה אפשרות סבירה שהשאלות המשפטיות תוכרענה לטובת הקבוצה.¹² הלכה זו אינה מתיישבת עם קביעתו של כבוד השופט ריבלין בעניין עמוסי. עוד נקבע בהחלטה כי לא ניתן לבחון את סיכויי התביעה בצורה מעמיקה ולבדוק את התשתית העובדתית שבבסיס התובענה, מחד גיסא, ולבדוק שתי עילות מתוך שמונה עילות ולאחר מכן לאשר את כל השמונה, מאידך גיסא. אין זה סביר, ששתי ערכאות יבחנו וישקלו האם לאשר את הן את עילת ההטעיה והן את העילה של עשיית עושר ולא במשפט ותגענה למסקנות לגביהן, ואילו יתר העילות תאושרנה ללא בחינה וללא בדיקה מכל סוג שהוא. לכן, פסק השופט כהן בהחלטה דן על הגשת כתב תביעה מתוקן בהתאם לעילת התביעה שאושרה בלבד, והיא עשיית עושר ולא במשפט.

בנוסף, בהחלטתו מתייחס השופט כהן לשלושה עניינים נוספים. ראשית, רכיבי השכר שאושרו בהחלטות בתי המשפט. כחלק מהבקשה לתיקון כתב התביעה, טענה המשיבה כי התובע המייצג התייחס בכתב התביעה המתוקן לרכיבי שכר שלא אושרו. בקשת האישור מתייחסת לכל הרכיבים שהוגדרו כחריגים על ידי מבקר המדינה, ושנבחנו על ידי הממונה על השכר שמצא שיש לבטלם. לכן, פסק השופט כהן על התובע המייצג לתקן בכתב תביעתו גם חלק זה ולהתייחס בכתב התביעה המתוקן להטבות שכר אלה בלבד – אלו שנידונו בפסק הדין בערעור. שנית, תקופת התביעה שאושרה לתובענה הייצוגית. השופט כהן הדגיש כי כתב התביעה המתוקן שיוגש יתייחס לתקופה שאושרה במסגרת אישור הבקשה לניהול התובענה כייצוגית. קרי, התקופה שצוינה בבקשת האישור והיא 7 שנים עובר להגשת הבקשה. שלישית, התייחס השופט כהן לבקשת המשיבה להורות על מחיקת דו"ח מבקר המדינה מכתב התביעה בטענה כי בהתאם להחלטת המותב הקודם ולחוק מבקר המדינה,¹³ הדו"ח לא ישמש כראיה בהליך זה. השופט כהן קבע שאין לקבל את הבקשה למחיקת הדו"ח מכתב התביעה המתוקן, שכן בית המשפט התייחס אליו בהחלטה בבקשת האישור, כרקע לפתיחת הליך ביקורת שכר במשיבה.

¹² כדוגמת ע"א 7928/12 א.י. אר. אמ טכנולוגיות בע"מ נ' פרטנר תקשורת בע"מ (פורסם בנבו, 22.01.15), פסקה 23 לפסק דינו של השופט גיוראן; רע"א 9778/16 שולמית זליגמן נ' הפניקס חברה לביטוח בע"מ (פורסם בנבו, 31.05.18), פסקאות 20-23 לפסק דינה של השופטת וילנר.

¹³ ס' 30 (א) לחוק מבקר המדינה, תשי"ח-1958.